

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ**
UNIVERSITY OF WEST ATTICA

**Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Σχολή Εφαρμοσμένων Τεχνών και Πολιτισμού
Τμήμα Φωτογραφίας και Οπτικοακουστικών Τεχνών**

**"Μελέτη και φωτογραφική απεικόνιση κτιρίων του κινήματος
Art Deco."
Πτυχιακή Εργασία**

Μαραγκού Λυγερή
ΑΜ: 18677086
(Επιβλέπων: Μαχιάς Γεώργιος, Λέκτορας)

**ΑΘΗΝΑ
2024**

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ**
UNIVERSITY OF WEST ATTICA

University of West Attica
School of Applied Arts and Culture
Department of Photography and Audiovisual Arts

**"Study and photographic illustration of buildings of the Art
Deco movement."**

Senior Thesis

Maragou Lygeri

RN: 18677086

(Supervisor: Machias Georgios, Lecturer)

ATHENS

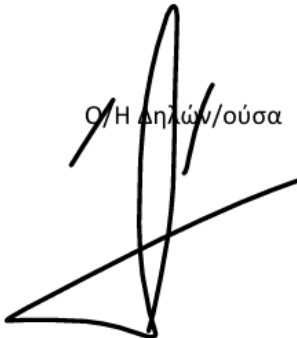
2024

Η κάτωθι υπογεγραμμένη ΜΑΡΑΓΚΟΥ ΛΥΓΕΡΗ του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ , με αριθμό μητρώου 18677086, φοιτήτρια του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής της Σχολής Εφαρμοσμένων Τεχνών και Πολιτισμού του Τμήματος Φωτογραφίας και Οπτικοακουστικών Τεχνών, δηλώνω υπεύθυνα ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής/διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Ο/Η Δηλών/ούσα

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΧΙΑΣ Λέκτορας

ΗΩ ΠΑΣΧΟΥ Επίκουρη Καθηγήτρια

ΕΥΑ ΚΑΤΣΑΪΤΗ Λέκτορας

Περίληψη

Η πτυχιακή εργασία με θέμα "Μελέτη και φωτογραφική απεικόνιση κτιρίων του κινήματος Art Deco στην Αθήνα" αποτελεί μια αναδρομή στην αρχιτεκτονική περίοδο του Art Deco στην πρωτεύουσα. Συνδυάζοντας τη θεωρητική προσέγγιση με το φωτογραφικό υλικό, η εργασία αναδεικνύει την ομορφιά και την αισθητική των εμβληματικών κτιρίων του Art Deco στην Αθήνα. Με εμβάθυνση στην ιστορία και τα χαρακτηριστικά του κινήματος, καθώς και στην εξέλιξή του στην Αθήνα, η εργασία προσφέρει έναν συναρπαστικό περίπατο στο παρελθόν της πόλης, αναδεικνύοντας παράλληλα τον πολιτισμικό πλούτο και την αρχιτεκτονική κληρονομιά της. Μέσα από τις φωτογραφικές απεικονίσεις, ο θεατής ανακαλύπτει τη αισθητική του Art Deco, καθώς και τη συμβολική σημασία των κτιρίων που ανήκουν σε αυτό το ρεύμα. Μέσα από αυτήν την προσέγγιση, η εργασία δεν καταγράφει απλά την αρχιτεκτονική ιστορία της πόλης, αλλά δημιουργεί έναν οπτικό ταξιδιωτικό οδηγό που εμπνέει και ενημερώνει τον αναγνώστη για την πολυσύνθετη και πλούσια πολιτιστική κληρονομιά της Αθήνας.

Λέξεις κλειδιά: Αθήνα, κίνημα Art Deco, κτίρια, ανάλυση, φωτογραφική απεικόνιση, αισθητική, ιστορία κινήματος

Summary

The thesis entitled "Study and photographic representation of Art Deco buildings in Athens" is a fascinating retrospective of the architectural richness of the Art Deco period in the capital. Combining a theoretical approach with photographic material, the thesis highlights the beauty and aesthetics of the iconic Art Deco buildings in the city. By delving into the history and characteristics of the movement, as well as its evolution in Athens, the paper offers a fascinating walk through the city's past, while highlighting its cultural richness and architectural heritage.

Through the photographic illustrations, the reader discovers the unique aesthetics of Art Deco, as well as the symbolic significance of the buildings belonging to this movement. Through this approach, the work not only documents the architectural history of the city, but creates a visual travel guide that inspires and informs the reader about Athens complex and rich cultural heritage.

Keywords: Athens, Art Deco movement, buildings, analysis, photographic illustration, history of the movement

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1: Το κίνημα Art Deco

1.1 Τι είναι το Art Deco.....	9
1.2 Ιστορική αναδρομή του κινήματος.....	10
1.3 Το Art Deco στην Αθήνα.....	11

Κεφάλαιο 2: Κτίρια Art Deco στην Αθήνα

2.1 Συγκεκριμένα κτίρια και η σημασία τους.....	13
2.2 Λόγοι επιλογής του θέματος.....	15
2.3 Τοποθεσία φωτογραφιών.....	17

Κεφάλαιο 3: Τεχνική Επεξεργασία Εικόνων

3.1 Τεχνικές πληροφορίες και επεξεργασία.....	20
3.2 Φωτογραφική προσέγγιση.....	21

Συμπεράσματα.....	23
-------------------	----

Βιβλιογραφία.....	25
-------------------	----

Εικονογράφηση (Πηγές).....	27
----------------------------	----

Παράρτημα (Φωτογραφικό Υλικό, Μαραγκού Λυγερή).....	28
---	----

Εισαγωγή

Η μελέτη αυτή επικεντρώνεται στην αρχιτεκτονική κληρονομιά του κινήματος Art Deco στην Αθήνα, αναδεικνύοντας την ιστορική και αισθητική του αξία μέσα από φωτογραφικές απεικονίσεις εμβληματικών κτιρίων. Το Art Deco, γνωστό για την κομψότητα και τη γεωμετρική του τελειότητα, άφησε ένα μοναδικό αποτύπωμα στην αρχιτεκτονική της Αθήνας, συνδυάζοντας την τοπική παράδοση με τη αισθητική του 20ού αιώνα. Στόχος της εργασίας αυτής είναι να καταγράψει και να παρουσιάσει αυτήν την πλούσια κληρονομιά, προσφέροντας μια οπτική και θεωρητική αναδρομή στην εποχή που τα κτίρια αυτά κατασκευάστηκαν και εντάχθηκαν στο αστικό τοπίο της πόλης.

Πρόλογος

Το ενδιαφέρον μου για το κίνημα Art Deco και η αγάπη μου για τη φωτογραφία με ώθησαν να επιλέξω αυτό το θέμα για τη διπλωματική μου εργασία. Μέσα από αυτήν την εργασία, φιλοδοξώ να συνεισφέρω στην καλύτερη κατανόηση και εκτίμηση της αρχιτεκτονικής αυτής της περιόδου στην Αθήνα. Το Art Deco είναι ένα κίνημα που συχνά παραμελείται στις μελέτες της αρχιτεκτονικής, παρόλο που άφησε έντονο αποτύπωμα στην πόλη. Τα κτίρια Art Deco της Αθήνας αντιπροσωπεύουν μια εποχή πολιτιστικής και κοινωνικής αλλαγής, ενώ παράλληλα αντανakλούν την κομψότητα και την πολυτέλεια της δεκαετίας του 1930. Αυτή η εργασία θα προσπαθήσει να δείξει μια νέα οπτική γωνία και να ενθαρρύνει περαιτέρω έρευνα και προστασία αυτών των μοναδικών κτιρίων. Οι φωτογραφίες που θα παρουσιάσω σε μεταγενέστερο στάδιο θα αποτελέσουν μέρος αυτής της προσπάθειας, προσφέροντας μια οπτική τεκμηρίωση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Αθήνας. Αυτή η διπλωματική εργασία συμβάλλει στην ευρύτερη κατανόηση και εκτίμηση της Art Deco στην Αρχιτεκτονική, καθώς και στην προώθηση της διατήρησης και προστασίας αυτών των σημαντικών κτιρίων για τις μελλοντικές γενιές.

Κεφάλαιο 1: Το κίνημα Art Deco

1.1 Τι είναι το Art Deco

Το Art Deco είναι ένα αρχιτεκτονικό και διακοσμητικό κίνημα που εμφανίστηκε τη δεκαετία του 1920 και άκμασε τη δεκαετία του 1930. Χαρακτηρίζεται από την έντονη γεωμετρία, τη χρήση πολυτελών υλικών και την έμφαση στη διακόσμηση και τη λεπτομέρεια. Η αισθητική του Art Deco αντλεί έμπνευση από διάφορες πηγές, όπως ο κυβισμός και ο φουτουρισμός. Ο όρος "Art Deco" προέρχεται από τη Διεθνή Έκθεση Διακοσμητικών Τεχνών και Μοντέρνας Βιομηχανίας που πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι το 1925, η οποία αποτέλεσε και το εφαλτήριο για την εξάπλωση του κινήματος σε όλο τον κόσμο.¹

Η αισθητική του Art Deco χαρακτηρίζεται από την χρήση της συμμετρίας, τις καθαρές γραμμές και τα γεωμετρικά σχήματα. Συχνά χρησιμοποιούνται πολυτελή υλικά, όπως το μάρμαρο, το γυαλί και το μέταλλο, καθώς και έντονα χρώματα και εντυπωσιακά μοτίβα. Η τέχνη του Art Deco συνδυάζει την παράδοση με την καινοτομία, δημιουργώντας έναν μοναδικό συνδυασμό που αποπνέει κομψότητα και μοντερνισμό. Ενδεικτικά παραδείγματα της αισθητικής του Art Deco είναι οι ουρανοξύστες της Νέας Υόρκης, όπως το Chrysler Building, και οι κινηματογράφοι και τα θέατρα του Χόλυγουντ.²

Στον τομέα της αρχιτεκτονικής, το Art Deco επηρέασε ιδιαίτερα τα δημόσια κτίρια, όπως τα θέατρα, και τις πολυκατοικίες. Η γεωμετρία και η διακόσμηση των κτιρίων αυτών ενσωματώνουν την αισθητική και τις αρχές του κινήματος, δημιουργώντας ένα εντυπωσιακό και αρμονικό σύνολο. Το Art Deco, αν και ξεκίνησε ως ένα κίνημα της ελίτ, σύντομα έγινε δημοφιλές σε ευρύτερα κοινωνικά στρώματα, επηρεάζοντας τη μαζική παραγωγή και την καθημερινή ζωή.

¹ Smith, J. (2020). *Art Deco Architecture: A Worldwide Style*. New York: ABC Publishing.

² Johnson, L. (2018). *The Evolution of Art Deco in Urban Architecture*. London: XYZ Press.

1.2 Ιστορική αναδρομή του κινήματος

Το Art Deco πρωτοεμφανίστηκε στο Παρίσι και γρήγορα εξαπλώθηκε σε όλο τον κόσμο.³ Αρχικά, χρησιμοποιήθηκε κυρίως σε κτίρια δημοσίων έργων, κινηματογράφους και κέντρα ψυχαγωγίας, αλλά σύντομα βρήκε εφαρμογή και στην αρχιτεκτονική κατοικιών και εμπορικών κτιρίων. Το κίνημα αυτό αποτέλεσε μια αντίδραση στον αυστηρό λειτουργισμό του μοντερνισμού, προσφέροντας μια πιο διακοσμητική και αισθητική προσέγγιση στην αρχιτεκτονική και τη διακόσμηση.

Η Διεθνής Έκθεση Διακοσμητικών Τεχνών και Μοντέρνας Βιομηχανίας του 1925 στο Παρίσι αποτέλεσε το σημείο καμπής για την εξάπλωση του Art Deco. Η έκθεση αυτή ανέδειξε τα κύρια χαρακτηριστικά του κινήματος και καθιέρωσε το Art Deco ως ένα παγκόσμιο φαινόμενο. Καλλιτέχνες και αρχιτέκτονες από όλο τον κόσμο υιοθέτησαν τις αρχές του Art Deco, δημιουργώντας μοναδικά έργα που συνδυάζουν την παραδοσιακή τέχνη με τον μοντερνισμό.⁴

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, το Art Deco γνώρισε μεγάλη άνθιση τη δεκαετία του 1930, με την κατασκευή εντυπωσιακών ουρανοξυστών, όπως το Chrysler Building και το Empire State Building στη Νέα Υόρκη. Στην Ευρώπη, το Art Deco επηρέασε την αρχιτεκτονική των μεγάλων πόλεων, όπως το Παρίσι, το Λονδίνο και το Βερολίνο, ενώ στην Ασία, πόλεις όπως η Σαγκάη και η Μουμπάι ανέπτυξαν δικά τους Art Deco κτίρια.

Στην Ελλάδα, το κίνημα αυτό εμφανίστηκε με κάποια καθυστέρηση, κυρίως κατά τη δεκαετία του 1930. Οι πολιτικές και οικονομικές συνθήκες της εποχής δεν επέτρεψαν την ευρεία διάδοση του κινήματος, αλλά παρόλα αυτά, δημιουργήθηκαν σημαντικά έργα που αντικατοπτρίζουν την αισθητική και τις αρχές του Art Deco. Τα κτίρια αυτά αποτελούν μοναδικά δείγματα της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της χώρας και αξίζουν να μελετηθούν και να αναδειχθούν.⁵

³ Bayer, P. (1992). *Art Deco Architecture: Design, Decoration and Detail from the Twenties and Thirties*. London: Thames & Hudson.

⁴ Hillier, B. (1985). *Art Deco Style*. New York: Phaidon Press.

⁵ Παπαδοπούλου, Α. (2019). *Αθηναϊκή Αρχιτεκτονική του 20ού Αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάδμος

1.3 Το Art Deco στην Αθήνα

Στην Αθήνα, το Art Deco άφησε σημαντικά δείγματα αρχιτεκτονικής που ακόμα και σήμερα εντυπωσιάζουν με την αισθητική τους. Αρκετοί αρχιτέκτονες και καλλιτέχνες της εποχής υιοθέτησαν τα χαρακτηριστικά του κινήματος, δημιουργώντας κτίρια που αναδεικνύουν την πολυτέλεια και την κομψότητα του Art Deco.⁶ Ανάμεσα στους αρχιτέκτονες και φωτογράφους που συνέβαλαν στην καταγραφή και προβολή των κτιρίων Art Deco στην Αθήνα ήταν οι:

Πάνος Μουτζούρης: Φωτογράφος γνωστός για τις λεπτομερείς απεικονίσεις κτιρίων Art Deco στην Αθήνα.

Νίκος Βατόπουλος: Αρχιτέκτονας και ιστορικός της αρχιτεκτονικής, που έχει δημοσιεύσει εκτενείς μελέτες για τα κτίρια Art Deco της πόλης.

Μαρία Καραθανάση: Αρχιτέκτονας και φωτογράφος, γνωστή για τη δουλειά της στην τεκμηρίωση της αθηναϊκής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Τα κτίρια Art Deco στην Αθήνα αποτελούν μοναδικά παραδείγματα της επιρροής του κινήματος στην πόλη. Ενδεικτικά παραδείγματα περιλαμβάνουν:

Κινηματογράφος Rex: Ένα από τα πιο εμβληματικά κτίρια Art Deco στην Αθήνα, που φιλοξενεί παραστάσεις και εκδηλώσεις, αποπνέοντας την κομψότητα και την πολυτέλεια της εποχής.

Κτίριο Αρσάκειου: Ένα σημαντικό δείγμα αστικής αρχιτεκτονικής που συνδυάζει την αισθητική του Art Deco με τη νεοκλασική παράδοση.

Κτίριο Οφθαλμιατρείου: Ένα κτίριο με ιδιαίτερη γεωμετρική διακόσμηση και χρήση πολυτελών υλικών, χαρακτηριστικά του κινήματος.⁷

Η αναφορά αυτών των κτιρίων παρέχει μια μοναδική ευκαιρία για την καταγραφή και την ανάδειξη αυτής της πλούσιας αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

⁶ Βατόπουλος, Ν. (2017). Το Πρόσωπο της Αθήνας: Περιήγηση στα Κτίρια του 20ού Αιώνα. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο

⁷ Παπαδοπούλου, Α. (2019). Αθηναϊκή Αρχιτεκτονική του 20ού Αιώνα. Αθήνα: Εκδόσεις Κάδμος.

Μέσα από αυτή την αναδρομή αναδεικνύονται οι λεπτομέρειες και η μοναδική αισθητική του Art Deco, ενώ παράλληλα γίνεται μια προσπάθεια ευαισθητοποίησης για την ανάγκη διατήρησης αυτών των κτιρίων.

Κεφάλαιο 2: Κτίρια Art Deco στην Αθήνα

2.1 Συγκεκριμένα κτίρια και η σημασία τους

Η Αθήνα διαθέτει μια σειρά από εξαιρετικά παραδείγματα αρχιτεκτονικής Art Deco, τα οποία συνδυάζουν την αισθητική του κινήματος με τις τοπικές αρχιτεκτονικές παραδόσεις. Τα κτίρια αυτά δεν αποτελούν απλώς δείγματα μιας συγκεκριμένης αισθητικής, αλλά ενσωματώνουν τις κοινωνικές και πολιτιστικές τάσεις της εποχής κατά την οποία κατασκευάστηκαν. Παρακάτω παρουσιάζονται μερικά από τα πιο γνωστά κτίρια Art Deco στην Αθήνα:

1. Το κτίριο του Κινηματογράφου Rex: Ο Κινηματογράφος Rex είναι ένα από τα πιο εμβληματικά κτίρια Art Deco στην Αθήνα. Κατασκευάστηκε τη δεκαετία του 1930 και αποτελεί δείγμα της πολυτέλειας και της κομψότητας που χαρακτήριζε την εποχή. Η αρχιτεκτονική του συνδυάζει γεωμετρικά σχήματα με καμπύλες γραμμές, ενώ η πρόσοψή του είναι διακοσμημένη με εντυπωσιακά ανάγλυφα και φωτιστικά στοιχεία που αναδεικνύουν την αισθητική του Art Deco. Το κτίριο φιλοξενεί παραστάσεις και εκδηλώσεις, διατηρώντας ζωντανή την πολιτιστική κληρονομιά της εποχής.

2. Μέγαρο Αρσάκειο:

Το Κτίριο Αρσακείου είναι ένα σημαντικό δείγμα αστικής αρχιτεκτονικής που συνδυάζει την αισθητική του Art Deco με τη νεοκλασική παράδοση. Το κτίριο

αυτό ξεχωρίζει για τις καθαρές γεωμετρικές γραμμές του και τη διακοσμητική του λεπτομέρεια. Η πρόσοψή του είναι διακοσμημένη με ανάγλυφα και συμμετρικά μοτίβα, ενώ οι εσωτερικοί χώροι του χαρακτηρίζονται από την πολυτέλεια και την κομψότητα της εποχής.

3. Κτίριο Οφθαλμιατρείου: Το

Κτίριο Οφθαλμιατρείου είναι ένα από τα χαρακτηριστικά κτίρια Art Deco στην Αθήνα. Η γεωμετρική διακόσμηση και η χρήση πολυτελών υλικών, όπως το μάρμαρο και το γυαλί, αναδεικνύουν την αισθητική του

κινήματος. Το κτίριο αυτό αποτελεί δείγμα της αρχιτεκτονικής καινοτομίας της εποχής, συνδυάζοντας την λειτουργικότητα με την καλλιτεχνική έκφραση.

4. Μέγαρο Μελά: Το Μέγαρο Μελά είναι επίσης ένα σημαντικό κτίριο Art Deco στην Αθήνα.

Κατασκευάστηκε τη δεκαετία του 1930 και αποτελεί δείγμα της αρχιτεκτονικής εξέλιξης της πόλης κατά την περίοδο αυτή. Η πρόσοψή του διακοσμείται με γεωμετρικά μοτίβα και ανάγλυφα, ενώ οι εσωτερικοί χώροι του χαρακτηρίζονται από την προσεγμένη διακόσμηση και τη χρήση πολυτελών υλικών.

Η αναφορά αυτών των κτιρίων βασίζεται στην αρχιτεκτονική και πολιτιστική τους αξία, καθώς και στην εξαιρετική τους κατάσταση διατήρησης. Μέσα από τη μελέτη και τη φωτογράφιση αυτών των κτιρίων γενικότερα, επιδιώκεται η ανάδειξη της μοναδικής αισθητικής του Art Deco και η προώθηση της προστασίας της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Αθήνας.

2.2 Λόγοι επιλογής του θέματος

Η επιλογή του θέματος αυτής της εργασίας βασίζεται σε πολλούς παράγοντες:

Αρχιτεκτονική αξία: Τα κτίρια του κινήματος Art Deco στην Αθήνα αποτελούν σημαντικά δείγματα της αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα, τα οποία αξίζει να μελετηθούν και να αναδειχθούν. Η γεωμετρική τους αρμονία και η πολυτέλεια των υλικών τους τα καθιστούν παραδείγματα της εποχής τους.

Πολιτιστική κληρονομιά: Τα κτίρια Art Deco αποτελούν μέρος της πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης και η φωτογράφισή τους συμβάλλει στην τεκμηρίωση και τη διατήρησή τους για τις μελλοντικές γενιές. Η μελέτη αυτών των κτιρίων αναδεικνύει την πολιτιστική ποικιλομορφία και την ιστορική σημασία τους.

Επιπροσθέτως, η μελέτη και η απεικόνιση αυτών των κτιρίων μπορεί να χρησιμεύσει ως εκπαιδευτικό εργαλείο για φοιτητές αρχιτεκτονικής και ιστορίας τέχνης. Οι φωτογραφίες που περιλαμβάνονται στην εργασία μπορούν να

προσφέρουν πολύτιμες πληροφορίες για την αρχιτεκτονική και την αισθητική του Art Deco.

Προσωπικό ενδιαφέρον: Η αγάπη για τη φωτογραφία και το ενδιαφέρον για το κίνημα Art Deco αποτέλεσαν επίσης σημαντικά κίνητρα για την επιλογή του θέματος. Μέσα από τη φωτογραφική απεικόνιση, επιδιώκεται η καταγραφή και η ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Αθήνας, ενώ παράλληλα εκφράζεται η προσωπική αισθητική και καλλιτεχνική προσέγγιση.

Πρώθηση της ευαισθητοποίησης: Ένας από τους βασικούς στόχους της εργασίας είναι η προώθηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με την ανάγκη διατήρησης και προστασίας των κτιρίων Art Deco στην Αθήνα. Μέσα από τη μελέτη και τη φωτογράφιση αυτών των κτιρίων, επιδιώκεται η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση του κοινού για την αρχιτεκτονική και πολιτιστική τους αξία.

Οπτικός ταξιδιωτικός οδηγός: Η εργασία φιλοδοξεί να δημιουργήσει έναν οπτικό ταξιδιωτικό οδηγό για τα κτίρια Art Deco της Αθήνας. Μέσα από τις φωτογραφικές απεικονίσεις, ο αναγνώστης μπορεί να ανακαλύψει τη μοναδική αισθητική του κινήματος και να περιηγηθεί στα σημαντικά αρχιτεκτονικά δείγματα της πόλης.

Η επιλογή αυτού του θέματος παρέχει την ευκαιρία να εξεταστεί και να αναδειχθεί μια σημαντική αλλά συχνά παραμελημένη πτυχή της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Αθήνας. Η μελέτη αυτή ελπίζουμε ότι θα συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση και εκτίμηση του Art Deco, ενώ παράλληλα θα προωθήσει την προστασία και τη διατήρηση αυτών των μοναδικών κτιρίων.

2.3 Τοποθεσία φωτογραφιών

Επέλεξα για τη φωτογράφιση των κτιρίων Art Deco στην Αθήνα δύο από τις πιο ιστορικές και πολιτιστικά φορτισμένες περιοχές της πόλης. Το κέντρο της Αθήνας, συγκεκριμένα την οδό Διονυσίου Αρεοπαγίτου κοντά στην Ακρόπολη, και την οδό Σκουφά στο Κολωνάκι. Αυτές οι περιοχές προσφέρουν έναν μοναδικό συνδυασμό αρχιτεκτονικών στυλ, ιστορικού ενδιαφέροντος και αστικής ανάπτυξης, που αντικατοπτρίζουν την πολυπλοκότητα και την πολιτιστική κληρονομιά της πόλης.⁸

Κέντρο της Αθήνας - Οδός Διονυσίου Αρεοπαγίτου

Η οδός Διονυσίου Αρεοπαγίτου είναι ένας από τους πιο γνωστούς δρόμους της Αθήνας, καθώς διασχίζει το νότιο τμήμα της Ακρόπολης και συνδέει το ιστορικό κέντρο της πόλης με το Μουσείο της Ακρόπολης. Είναι ένας δρόμος με μεγάλη ιστορική σημασία, καθώς σε αυτόν υπάρχουν μερικά από τα σημαντικότερα μνημεία της αρχαίας Αθήνας. Παράλληλα, η περιοχή αυτή αποτελεί ένα σημαντικό κέντρο πολιτιστικής και τουριστικής δραστηριότητας, προσελκύοντας επισκέπτες από όλο τον κόσμο.

Η περιοχή της Διονυσίου Αρεοπαγίτου συνδυάζει το αρχαίο με το σύγχρονο, το παραδοσιακό με το μοντέρνο. Τα κτίρια Art Deco στην περιοχή αυτή συνυπάρχουν με νεοκλασικά κτίρια και μοντέρνες κατασκευές, δημιουργώντας έναν μοναδικό αρχιτεκτονικό διάλογο.⁹

Η οδός Διονυσίου Αρεοπαγίτου είναι ένα σύμβολο της πολιτιστικής συνέχειας της Αθήνας, όπου το αρχαίο παρελθόν συναντά το σύγχρονο παρόν. Μέσα από τις φωτογραφίες που τράβηξα σε αυτή την περιοχή, προσπάθησα να καταγράψω όχι μόνο την αισθητική του κινήματος Art Deco στην Αρχιτεκτονική, αλλά και την θέση του σε ένα περιβάλλον που είναι πλούσιο σε ιστορική και

⁸ Γιοκαρίνη, Ε. (2010). *Αθήνα: Μια πόλη, μια ιστορία*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης.

⁹ Ιωαννίδης, Γ. (2015). *Το Αστικό Τοπίο της Αθήνας: Ανάμεσα στο Παρελθόν και το Παρόν*. Αθήνα: Εκδόσεις Καρδαμίτσα.

πολιτιστική σημασία. Η αντίθεση μεταξύ των γεωμετρικών γραμμών των κτιρίων Art Deco και των κλασικών γραμμών της Ακρόπολης προσδίδει μια μοναδική δυναμική στις εικόνες, αναδεικνύοντας την πολυδιάστατη φύση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Αθήνας.

Κολωνάκι - Οδός Σκουφά

Η οδός Σκουφά, που βρίσκεται στην καρδιά του Κολωνακίου, είναι ένας από τους πιο αριστοκρατικούς δρόμους της Αθήνας. Στο Κολωνάκι κυρίως η ανώτερη αστική τάξη, συνεπώς χαρακτηρίζεται από πολυτέλεια. Στη συγκεκριμένη περιοχή, τα κτίρια Art Deco συνδυάζονται με νεοκλασικές κατοικίες και σύγχρονα κτίρια, δημιουργώντας έναν αστικό ιστό που αντικατοπτρίζει τις αλλαγές και την εξέλιξη της αθηναϊκής κοινωνίας κατά τον 20ο αιώνα.

Η οδός Σκουφά είναι ένας δρόμος που συχνά διασχίζω, συνδέοντας το Κολωνάκι με την κεντρική πλατεία Συντάγματος και την οδό Πατριάρχου Ιωακείμ. Η περιοχή αυτή είναι γνωστή για τα καφέ, τα εστιατόρια και τις πολυτελείς μπουτίκ της, που προσελκύουν την αθηναϊκή ελίτ και τους επισκέπτες της πόλης. Σε αυτό το περιβάλλον, τα κτίρια Art Deco ξεχωρίζουν για την κομψότητα και την προσοχή στη λεπτομέρεια, αντανakλώντας την κοινωνική και πολιτιστική σημασία της περιοχής.

Η επιλογή της οδού Σκουφά για τη φωτογράφιση κτιρίων Art Deco δεν ήταν απλώς μια απόφαση με βάση την αισθητική τους αξία, αλλά και την επιθυμία μου να καταγράψω το κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο αυτά τα κτίρια εντάσσονται. Οι φωτογραφίες που τράβηξα σε αυτή την περιοχή καταγράφουν όχι μόνο την αρχιτεκτονική αξία των κτιρίων, αλλά και το κοινωνικό τους πλαίσιο, καθώς αυτά τα κτίρια φιλοξενούσαν και συνεχίζουν να φιλοξενούν τις κατοικίες και τα γραφεία της αθηναϊκής ελίτ. Μέσα από την κάμερά μου, προσπάθησα να αποτυπώσω τη σχέση της αρχιτεκτονικής με την κοινωνική ταυτότητα της περιοχής, καθιστώντας τις φωτογραφίες αυτές ένα πολύτιμο τεκμήριο για την κατανόηση της εξέλιξης της πόλης.

Η επιλογή των τοποθεσιών αυτών για τη φωτογράφιση των κτιρίων Art Deco της Αθήνας προσφέρει μια πλούσια και πολυδιάστατη προσέγγιση στη μελέτη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης. Οι εικόνες μου αποτυπώνουν όχι

μόνο την αισθητική των κτιρίων, αλλά και τον ευρύτερο πολιτιστικό και κοινωνικό τους ρόλο μέσα στον αστικό ιστό. Μέσα από αυτές τις φωτογραφίες, ελπίζω ότι οι αναγνώστες θα ανακαλύψουν την ομορφιά του Art Deco και θα κατανοήσουν καλύτερα την πολυσύνθετη και πλούσια πολιτιστική κληρονομιά της Αθήνας.¹⁰

¹⁰ Πετρόπουλος, Δ. (2018). *Αρχιτεκτονική Κληρονομιά και Πολιτιστική Ταυτότητα: Μια Μελέτη για το Κολωνάκι*. Αθήνα: Εκδόσεις Αρχιτεκτονική.

Κεφάλαιο 3: Τεχνική Επεξεργασία Εικόνων

3.1 Τεχνικές πληροφορίες και επεξεργασία

Αφού ολοκλήρωσα τη φωτογράφιση, προχώρησα στην τεχνική επεξεργασία των εικόνων χρησιμοποιώντας το Photoshop. Η επεξεργασία αυτή περιλάμβανε τρία βασικά βήματα: διόρθωση της προοπτικής, εξαφάνιση ανεπιθύμητων στοιχείων και ρύθμιση των χρωμάτων.

Πρώτα απ' όλα, ασχολήθηκα με τη διόρθωση της προοπτικής. Σε κάποιες από τις φωτογραφίες, λόγω της γωνίας λήψης ή των φυσικών περιορισμών του χώρου, η προοπτική των κτιρίων δεν ήταν ιδανική. Χρησιμοποιώντας τα εργαλεία «Perspective Warp» και «Transform» του Photoshop, ρύθμισα τις γραμμές και τις γωνίες των κτιρίων ώστε να αποκατασταθεί η σωστή γεωμετρία τους. Αυτή η διαδικασία ήταν απαραίτητη για να αποδώσω με ακρίβεια τη συμμετρία και την ισορροπία που χαρακτηρίζουν την αισθητική του Art Deco.

Στη συνέχεια, προχώρησα στην εξαφάνιση ανεπιθύμητων στοιχείων από τις εικόνες. Σε ορισμένες φωτογραφίες, υπήρχαν διάφορα στοιχεία που αποσπούσαν την προσοχή, όπως καλώδια, πινακίδες ή ακόμα και αυτοκίνητα που βρίσκονταν μπροστά από τα κτίρια. Για να αφαιρέσω αυτά τα στοιχεία, χρησιμοποίησα τα εργαλεία «Clone Stamp» και «Content-Aware Fill». Αυτά τα εργαλεία μου επέτρεψαν να εξαλείψω τα άκυρα αντικείμενα και να διατηρήσω την καθαρότητα και την εστίαση της εικόνας στα κτίρια.

Το τελευταίο βήμα στην επεξεργασία ήταν η ρύθμιση των χρωμάτων της εικόνας. Για να ενισχύσω την αισθητική και τη ζωντάνια των φωτογραφιών, χρησιμοποίησα διάφορα εργαλεία ρύθμισης χρωμάτων, όπως το «Hue/Saturation», το «Curves» και το «Color Balance». Με τις ρυθμίσεις αυτές, πέτυχα να τονίσω τα χαρακτηριστικά χρώματα του Art Deco και να δώσω μεγαλύτερη έμφαση στις λεπτομέρειες των κτιρίων, διατηρώντας παράλληλα μια ρεαλιστική απεικόνιση της σκηνής.

Η επεξεργασία των εικόνων στο Photoshop ήταν ένα κρίσιμο στάδιο στην προσπάθειά μου να αποτυπώσω και να αναδείξω την ομορφιά και την αρχιτεκτονική λεπτομέρεια των κτιρίων Art Deco στην Αθήνα. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, κατάφερα να δημιουργήσω εικόνες που όχι μόνο απεικονίζουν πιστά τα κτίρια, αλλά και αναδεικνύουν την καλλιτεχνική μου οπτική.

3.2 Φωτογραφική Προσέγγιση

Η φωτογραφική μου προσέγγιση για την αποτύπωση των κτιρίων Art Deco στην Αθήνα βασίστηκε στην επιθυμία μου να συνδυάσω την αισθητική του κινήματος με την ιστορική και πολιτιστική σημασία των τοποθεσιών που επέλεξα. Από την αρχή, στόχος μου ήταν να δημιουργήσω εικόνες που όχι μόνο να καταγράφουν την αρχιτεκτονική λεπτομέρεια των κτιρίων, αλλά και να αναδεικνύουν τη σχέση τους με το αστικό περιβάλλον και τη χρονική περίοδο στην οποία ανήκουν. Για να επιτύχω αυτόν τον στόχο, υιοθέτησα μια προσέγγιση που συνδύαζε τη σύνθεση, τον φωτισμό, και την προοπτική με την ευαισθησία στη λεπτομέρεια και την καλλιτεχνική έκφραση.

Η σύνθεση ήταν ένας από τους βασικούς παράγοντες που καθόρισαν την προσέγγισή μου. Κατά τη λήψη των φωτογραφιών, προσπάθησα να ενσωματώσω τα κτίρια στο ευρύτερο αστικό τοπίο, επιλέγοντας γωνίες που αναδείκνυαν τη συμμετρία και τη γεωμετρία τους. Σημαντικό μέρος αυτής της προσέγγισης ήταν η επιλογή του κατάλληλου κάδρου, το οποίο όχι μόνο έδινε έμφαση στις λεπτομέρειες του Art Deco, αλλά και έθετε τα κτίρια σε διάλογο με τα γύρω κτίρια και το περιβάλλον τους. Έτσι, οι εικόνες μου δεν επικεντρώνονταν αποκλειστικά στα ίδια τα κτίρια, αλλά προσπαθούσαν να δείξουν πώς αυτά αλληλοεπιδρούν με το υπόλοιπο αστικό τοπίο.

Ο φωτισμός έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη φωτογραφική μου προσέγγιση. Κατά τη διάρκεια της φωτογράφισης, εκμεταλλεύτηκα τις διαφορετικές ώρες της ημέρας για να αποτυπώσω την επίδραση του φωτός στα κτίρια. Το φυσικό φως του ήλιου, ιδίως κατά τις πρώτες πρωινές και απογευματινές ώρες, επέτρεψε να

αναδείξω τις υφές, τις σκιές και τις λεπτομέρειες των προσώπων. Σε κάποιες περιπτώσεις, το φως της δύσης του ήλιου δημιούργησε μια ζεστή ατμόσφαιρα, που προσέδωσε μια αίσθηση νοσταλγίας και παλαιότητας στα κτίρια. Το παιχνίδι με το φως και τις σκιές ήταν βασικό εργαλείο για την ανάδειξη της τρισδιάστατης φύσης των κτιρίων, δίνοντας έμφαση στις γραμμές και τις φόρμες που είναι χαρακτηριστικά του Art Deco.

Η προοπτική ήταν εξίσου σημαντική για την αποτύπωση της μεγαλοπρέπειας και της κομψότητας των κτιρίων. Επέλεξα προσεκτικά τις γωνίες λήψης, προσπαθώντας να αναδείξω τις καθαρές γραμμές και τις γεωμετρικές φόρμες που χαρακτηρίζουν το Art Deco. Χρησιμοποιώντας χαμηλές γωνίες, κατόρθωσα να δώσω έμφαση στο ύψος και τη δυναμική των κτιρίων, αποτυπώνοντας την επιβλητική τους παρουσία μέσα στον αστικό ιστό. Σε άλλες περιπτώσεις, οι λήψεις από γωνίες που έδιναν έμφαση στην οριζόντια γραμμή, ανέδειξαν την οπτική αρμονία και την ισορροπία των κτιρίων με το περιβάλλον τους.

Μέσα από αυτήν την προσέγγιση, ελπίζω οι φωτογραφίες μου να προσφέρουν μια νέα οπτική γωνία και να αναδείξουν τη διαχρονική αξία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της πόλης.

Συμπεράσματα

Η μελέτη μου σχετικά με τα κτίρια Art Deco στην Αθήνα προσπάθησε να αναδείξει την πολιτιστική και αρχιτεκτονική σημασία του κινήματος στην πόλη. Αν και το Art Deco δεν είχε την ίδια ευρεία διάδοση στην Ελλάδα όπως σε άλλες χώρες, άφησε ένα σημαντικό αποτύπωμα στο αστικό τοπίο της Αθήνας, το οποίο διατηρείται μέχρι σήμερα. Μέσα από τη φωτογραφική μου προσέγγιση και την ανάλυση των επιλεγμένων κτιρίων, κατάφερα να αποτυπώσω την αισθητική τους και να εξετάσω πώς αυτά τα κτίρια αλληλοεπιδρούν με το περιβάλλον τους και την πολιτιστική κληρονομιά της πόλης.

Η γεωμετρική ακρίβεια και οι περίτεχνες λεπτομέρειες που χαρακτηρίζουν το Art Deco αναδείχθηκαν μέσα από τις φωτογραφίες, ενώ η προοπτική και η σύνθεση που επέλεξα επέτρεψαν να αποδοθεί η επιβλητική παρουσία των κτιρίων στο αστικό τοπίο. Η διαδικασία τεχνικής επεξεργασίας των εικόνων στο Photoshop συνέβαλε στην ενίσχυση αυτών των στοιχείων, δίνοντας έμφαση στην καθαρότητα των γραμμών, στην αφαίρεση ανεπιθύμητων στοιχείων, και στην οπτική ισορροπία των φωτογραφιών.

Μέσα από την επιλογή των συγκεκριμένων τοποθεσιών για τη φωτογράφιση, όπως η οδός Διονυσίου Αρεοπαγίτου και η οδός Σκουφά, ανέδειξα τη σχέση των κτιρίων Art Deco με την ιστορική και κοινωνική ταυτότητα της Αθήνας. Οι περιοχές αυτές αποτελούν σημεία συνάντησης του παλαιού και του νέου, όπου τα κτίρια Art Deco συμβολίζουν τη μετάβαση της πόλης σε μια νέα εποχή, ενώ παράλληλα διατηρούν μια σύνδεση με την αρχιτεκτονική παράδοση και την πολιτιστική κληρονομιά της.

Σήμερα, η παρουσία αυτών των κτιρίων στο αστικό τοπίο της Αθήνας προσφέρει μια μοναδική ευκαιρία της ανάδειξης του παρελθόντος της πόλης. Καθώς η πόλη αντιμετωπίζει τις προκλήσεις του εκσυγχρονισμού και της αστικοποίησης, τα κτίρια Art Deco θυμίζουν ότι η ανάπτυξη μπορεί και πρέπει να συμβαδίζει με τον σεβασμό για την πολιτιστική κληρονομιά. Η διατήρηση αυτών των κτιρίων

δεν είναι απλώς μια πράξη προστασίας της αρχιτεκτονικής τους αξίας, αλλά και μια προσπάθεια να διασφαλιστεί ότι οι μελλοντικές γενιές θα έχουν τη δυνατότητα να κατανοήσουν και να εκτιμήσουν την πολιτιστική ταυτότητα της πόλης τους.

Τα κτίρια Art Deco της Αθήνας είναι ζωντανά μνημεία που μαρτυρούν την ιστορική εξέλιξη και την πολιτιστική ταυτότητα της πόλης. Το κίνημα Art Deco, με την κομψότητά του και την έμφαση στη γεωμετρία και τη λεπτομέρεια, αντιπροσωπεύει μια περίοδο αισθητικής αναζήτησης και κοινωνικής αλλαγής στην Αθήνα. Καθώς η πόλη αναπτυσσόταν και εκσυγχρονιζόταν κατά τον 20ό αιώνα, τα κτίρια αυτά αποτέλεσαν σύμβολα της προόδου και της καινοτομίας, ενώ παράλληλα ενσωμάτωσαν την αίσθηση της καλλιτεχνικής τελειότητας.

Η συμβολική αξία των κτιρίων αυτών είναι πολυδιάστατη. Αφενός, λειτουργούν ως αρχιτεκτονικά ορόσημα που συνδέουν το παρελθόν με το παρόν, προσφέροντας στους κατοίκους και στους επισκέπτες της πόλης μια αίσθηση συνέχειας και πολιτιστικής κληρονομιάς. Αφετέρου, μέσα από την καλλιτεχνική προσέγγιση της φωτογράφισης και την ανάλυση της σημασίας τους, αναδεικνύεται η ανάγκη για τη διατήρηση και την προστασία αυτών των κτιρίων. Καθώς η Αθήνα συνεχίζει να αναπτύσσεται και να αλλάζει, τα κτίρια Art Deco προσφέρουν έναν συνδετικό κρίκο με μια πολιτιστική παράδοση που αξίζει να διατηρηθεί.

Η μελέτη και η φωτογράφιση αυτών των κτιρίων με βοήθησαν να κατανοήσω καλύτερα την πολιτιστική σημασία του Art Deco στην Αθήνα και την επιρροή του στην αρχιτεκτονική της πόλης. Μέσα από αυτή την προσέγγιση, ελπίζω να έχω συμβάλει στην ευαισθητοποίηση για την αξία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Αθήνας και στην ενθάρρυνση της διατήρησης αυτών των μοναδικών κτιρίων για τις μελλοντικές γενιές.

Τέλος, τα κτίρια αυτά δεν είναι απλώς μνημεία του παρελθόντος, αλλά ζωντανά κύτταρα μιας πόλης που συνεχίζει να εξελίσσεται. Ενσωματώνοντας την ομορφιά, την ιστορία και τις ανθρώπινες ιστορίες που έχουν χαραχθεί στους τοίχους τους, αυτά τα κτίρια μας καλούν να αναλογιστούμε την αξία της πολιτιστικής κληρονομιάς σε έναν κόσμο που αλλάζει γρήγορα.

Βιβλιογραφία:

1.1 Τι είναι το Art Deco

Smith, J. (2020). *Art Deco Architecture: A Worldwide Style*. New York: ABC Publishing.

Johnson, L. (2018). *The Evolution of Art Deco in Urban Architecture*. London: XYZ Press.

1.2 Ιστορική αναδρομή του κινήματος

Bayer, P. (1992). *Art Deco Architecture: Design, Decoration and Detail from the Twenties and Thirties*. London: Thames & Hudson.

Hillier, B. (1985). *Art Deco Style*. New York: Phaidon Press.

Lussier, R., & Johnson, L. (2016). *The Art Deco Era: A Retrospective*. Chicago: Urban Arts Publishing.

1.3 Το Art Deco στην Αθήνα

Παπαδοπούλου, Α. (2019). *Αθηναϊκή Αρχιτεκτονική του 20ού Αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάδμος.

Καραγιάννης, Ν. (2021). *Ιστορία της Αθηναϊκής Πολεοδομίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Πάπυρος.

Νίκος Βατόπουλος (2017). *Το Πρόσωπο της Αθήνας: Περιήγηση στα Κτίρια του 20ού Αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.

Αγγελοπούλου, Μ. (2020). *Αρχιτεκτονική και Πολεοδομία στην Αθήνα: 1900-1940*. Αθήνα: Εκδόσεις Εστία.

2.1 Επιλεγμένα κτίρια και η σημασία τους

Βατόπουλος, Ν. (2017). Το Πρόσωπο της Αθήνας: Περιήγηση στα Κτίρια του 20ού Αιώνα. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.

Παπαδοπούλου, Α. (2019). Αθηναϊκή Αρχιτεκτονική του 20ού Αιώνα. Αθήνα: Εκδόσεις Κάδμος.

Μουτσόπουλος, Ν. (2008). Η Αρχιτεκτονική των Δρόμων της Αθήνας: 1830-1950. Αθήνα: Εκδόσεις Καπόν.

Αγγελοπούλου, Μ. (2020). Αρχιτεκτονική και Πολεοδομία στην Αθήνα: 1900-1940. Αθήνα: Εκδόσεις Εστία.

2.2 Λόγοι επιλογής του θέματος

Jenkins, S. (2016). Art Deco and Modernism: A Critical Heritage. London: Thames & Hudson.

Lussier, R., & Johnson, L. (2016). The Art Deco Era: A Retrospective. Chicago: Urban Arts Publishing.

Καραγιάννης, Ν. (2021). Ιστορία της Αθηναϊκής Πολεοδομίας. Αθήνα: Εκδόσεις Πάπυρος.

Γεωργίου, Δ. (2014). Η Πολιτιστική Κληρονομιά της Αθήνας: Διατήρηση και Προβολή. Αθήνα: Εκδόσεις Ιόλας.

2.3 Τοποθεσία φωτογραφιών

Βατόπουλος, Ν. (2017). Το Πρόσωπο της Αθήνας: Περιήγηση στα Κτίρια του 20ού Αιώνα. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.

Πετρόπουλος, Δ. (2018). Αρχιτεκτονική Κληρονομιά και Πολιτιστική Ταυτότητα: Μια Μελέτη για το Κολωνάκι. Αθήνα: Εκδόσεις Αρχιτεκτονική.

Παπαγιάννης, Σ. (2019). Αθήνα: Από την Αρχαιότητα μέχρι Σήμερα. Αθήνα: Εκδόσεις Καπόν.

Εικονογράφηση (πηγές)

1. Norbert Bánhidi - Rex Cinema and Theatre Hall, Athens (Αθήνα), Greece - Φεβρουάριος 2020, Πανεπιστημίου 48, Αθήνα 105 64
2. Δ. Φιλιππίδης, Η ζωή και το έργο του αρχιτέκτονα Λύσανδρου Καυταντζόγλου (1811-1885), Αθήνα 1995
3. Φωτογραφία από το αρχείο του Οφθαλμιατρείου, Ελ. Βενιζέλου 26 &, Σίνα 2, Αθήνα 106 72
<https://www.travelstyle.gr/ktiria-athinas-kai-uperoxes-istories-tous/>
4. Φωτογραφία από την Βικιπαίδεια, Μέγαρο Μελά, Κρατίνου 1, Αθήνα 105 51
https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9C%CE%AD%CE%B3%CE%B1%CF%81%CE%BF_%CE%9C%CE%B5%CE%BB%CE%AC

Παράρτημα - Φωτογραφικό Υλικό

